

Examen HAVO

2024

tijdvak 2
donderdag 20 juni
13.30 - 16.30 uur

geschiedenis

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 69 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende gebeurtenissen over de kleur van kleding staan in willekeurige volgorde:

- 1 Britse officieren van de *Royal Navy*, die vochten tegen Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijders, droegen indigoblauwe jassen.
- 2 De ordetroepen van de NSDAP werden 'bruinhemden' genoemd vanwege de kleur van hun uniform.
- 3 De slogan: "Waarom draag jij geen kaki?" moest Britse mannen tijdens de Eerste Wereldoorlog overhalen zich aan te melden voor het leger.
- 4 Hippies droegen *tie-dye* shirts met vrolijke kleuren waarmee ze zich wilden onderscheiden van oudere generaties.
- 5 Met de keus voor een ivoorwitte trouwjurk zette koningin Victoria een nieuwe trend.
- 6 Nadat de kooplieden van de pas opgerichte *East India Company* de geeloranje pijen van boeddhistische monniken hadden gezien, importeerden zij de kleurstof guttegom naar Europa.

- 2p 1 Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

Twee gegevens:

- 1 Rond 1540 liet Alessandro Farnese het badhuis van de Romeinse keizer Caracalla opgraven en de vondsten bestuderen.
- 2 Rond 1565 liet de kleinzoon van Alessandro Farnese met vondsten uit het badhuis van Caracalla een tafel naar Romeins voorbeeld maken.

Deze gegevens passen bij verschillende kenmerkende aspecten uit de zestiende eeuw.

- 2p 2 Noem per gegeven een kenmerkend aspect dat daarbij past.
Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

Gebruik bron 1.

Stel: je doet onderzoek naar de Engelse motieven om Amerika te koloniseren en je wilt deze bron gebruiken voor twee hoofdstukken:

- 1 De bekering van de inheemse bevolking tot het christendom.
- 2 De uitbreiding van het Engelse grondgebied.

Je concludeert dat deze bron **minder** bruikbaar is voor het eerste hoofdstuk, en **meer** bruikbaar is voor het tweede hoofdstuk.

- 2p 3 Ondersteun beide delen van je conclusie, telkens met een argument uit de bron.

Gebruik bron 2.

Een interpretatie:

De maker van deze prent wil een boodschap overbrengen over de reformatie.

- 3p 4 Licht deze interpretatie toe door:
- aan te tonen met een verwijzing naar de prent dat de maker de kant kiest van de protestanten, en
 - aan te geven waardoor juist een prent bij kan dragen aan de snelle verspreiding van een boodschap, en
 - te verklaren dat de maker van deze prent anoniem wil blijven.

Henrick Coenraet vertelde in 1636 aan het bestuur van de Republiek dat hij tijdens zijn verblijf in Spaanse koloniën in Zuid-Amerika had gezien dat steden als Rio de Janeiro en Buenos Aires slecht verdedigd waren. Deze informatie werd doorgestuurd naar het bestuur van de handelsorganisatie West-Indische Compagnie.

- 2p 5 Verklaar dat deze informatie belangrijk werd gevonden vanwege:
- 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat', en
 - de driehoekshandel.

In 1774 brak in Friesland paniek uit door een voorspelling dat de aarde in botsing zou komen met de zon. Om te laten zien dat er geen botsing zou plaatsvinden, bouwde Eise Eisinga in zijn woonkamer een planetarium: een model van het zonnestelsel. Hij stelde dit planetarium open voor publiek.

- 2p 6 Leg uit dat het openstellen van het planetarium voor publiek paste bij het 'rationeel optimisme'.

Gebruik bron 3.

De brieven van Madame Palatine zijn bruikbaar voor onderzoek naar het absolutisme **en** naar de kritiek op het ancien régime in de achttiende eeuw.

- 3p 7 Toon dit aan door:
- met de beschrijving te verklaren dat Lodewijk XIV zijn positie als absoluut vorst verstevigt door de adel te verplichten *de dag van het appartement* bij te wonen, en
 - uit te leggen welke kritiek op het ancien régime in de achttiende eeuw met deze beschrijving kan worden onderbouwd.

Vroegmoderne tijd

bron 1

Op 24 mei 1607 ontmoet een groep Engelse kolonisten in Amerika koning Powhatan, de leider van een inheems volk. De kolonisten worden vergezeld door Naurans, een inheemse tolk die voor hen werkt. Een van de kolonisten schrijft:

Op een van de kleine eilanden aan de monding van de watervallen richtte hij¹⁾ een kruis²⁾ op met de inscriptie 'Jacobus Rex³⁾ 1607' en zijn eigen naam hieronder. Toen het kruis eenmaal was opgericht, baden we voor onze koning en ons eigen succes in deze onderneming in zijn naam, en verkondigden dat hij [Jacobus] de koning was, met een luide kreet. Koning Powhatan was inmiddels verdwenen (...), net als alle andere wilden⁴⁾, behalve Naurans, die ons met een kreet het kruis zag opzetten en bezorgd leek. Maar kapitein Newport vertelde Naurans dat de twee armen van het kruis koning Powhatan en hemzelf voorstelden, de sluiting in het midden hun bondgenootschap vertegenwoordigde, en de schreeuw uit eerbied was voor Powhatan, hetgeen Naurans behoorlijk opvrolijkte.

noot 1 Dit is Christopher Newport, de kapitein van het Engelse schip de *Susan Constant*, dat in 1607 kolonisten vervoert naar Amerika.

noot 2 Het kruis is een christelijk symbool.

noot 3 Koning Jacobus is de Engelse koning die opdracht geeft voor deze expeditie.

noot 4 Hiermee bedoelt de kolonist de inheemse bevolking.

bron 2

Een anonieme prent uit 1618:

Liefde, Geloof,
Hoop en Geduld

jezuïeten
(katholieke
geestelijken)

'Verbum Dei'
(Het woord
van God)

jezuïeten

jezuïet bij de
poort van de hel

Maarten Luther

bron 3

Madame Palatine, Elisabeth Charlotte van de Palts (1652-1722), is getrouwd met de broer van de Franse koning Lodewijk XIV. Ze schrijft brieven aan vrienden en familie over haar leven in het koninklijk paleis in Versailles. Een voorbeeld van zo'n brief staat hier:

Elke maandag, woensdag en vrijdag is het *de dag van het appartement*¹⁾. Alle heren aan het hof verzamelen zich in de voorhal van de koning en alle dames komen samen in de kamers van de koningin om zes uur. Dan gaat iedereen in optocht naar de salon. Daarnaast is een grote kamer, waar viool wordt gespeeld voor diegenen die willen dansen. (...) Daarna is er een grote kamer – men zou het een hal kunnen noemen – met meer dan twintig tafels met daarop groene fluwelen kleden met gouden franjes waar allerlei soorten spelletjes worden gespeeld. Dan is er de grote 'voorkamer' waar de biljarttafel van de koning staat en er is een kamer met vier lange tafels met versnaperingen: allerlei soorten vruchtenvlaaien, zoetigheden, het lijkt op een kerstlunch thuis. Nog eens vier tafels, die net zo lang zijn, worden in de kamer ernaast gezet en zijn volgeladen met karaffen en glazen en verschillende soorten wijn en likeur. Mensen staan te eten en te drinken in de twee laatstgenoemde kamers en gaan dan naar de kamers om spelletjes te spelen.

noot 1 *De dag van het appartement* is een verplichte bijeenkomst voor alle adel aan het hof.

Moderne tijd

Gebruik bron 4.

Lacour wil met deze beschrijving een boodschap overbrengen.

- 2p **8** Toon dit aan door:
- aan te geven welke boodschap Lacour overbrengt met deze beschrijving van Solitude, en
 - vanuit zijn achtergrond te verklaren dat hij deze boodschap wil overbrengen.

Een geschiedenis:

In Engeland werd in de vroegmoderne tijd het parlement gekozen via een districtenstelsel, waarbij elk district (*borough*) twee parlementsleden mocht afvaardigen. Tijdens de industriële revolutie ontstond kritiek op *rotten boroughs*: districten waar nauwelijks mensen woonden, maar die nog steeds twee parlementsleden mochten afvaardigen. Vooral steden als Londen en Birmingham drongen erop aan dat de districten opnieuw werden ingedeeld.

- 3p **9** Licht deze geschiedenis toe door:
- de kritiek op *rotten boroughs* te verklaren vanuit 'de industriële revolutie', en
 - de wet te noemen die in 1832 werd aangenomen om aan de kritiek tegemoet te komen, en
 - het kenmerkende aspect te noemen dat past bij de kritiek op *rotten boroughs*.

Gebruik bron 5.

De schrijver van deze brief en de uitgever van *The Liberator* verschillen van mening.

- 3p **10** Ondersteun deze conclusie door:
- aan te tonen welk verlicht idee de schrijver van de brief afwijst, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
 - aan te geven welke boodschap over de abolitionistische beweging *The Liberator* wil overbrengen door het publiceren van deze brief.

Gebruik bron 6.

Je beweert dat de prent kritiek weergeeft op:

- 1 de leefomstandigheden in Londen.
- 2 de Britse regering.

- 4p **11** Geef voor beide beweringen een argument, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 7.

Het Britse bestuur laat deze spoorlijn aanleggen.

- 2p **12** Geef met een verwijzing naar de foto aan op welke wijze het Britse bestuur met deze spoorlijn het moderne imperialisme bevordert.

In 1901 hield Lord Curzon, de Britse onderkoning in India, een openbare toespraak die ook werd gepubliceerd. Hierin zei hij dat de Britten gebruik maakten van het Indiase bestuur, omdat goed bestuur alleen mogelijk was met lokale kennis.

Lord Curzon gaf hiermee een eenzijdig beeld over de beslissing van de Britten om gebruik te maken van het bestaande Indiase bestuur.

- 2p **13** Licht dit toe door:
- aan te geven waardoor het voor de Britten noodzakelijk was om gebruik te maken van het bestaande Indiase bestuur, en
 - een politiek argument te geven dat Lord Curzon koos voor dit eenzijdige beeld.

Twee gegevens over briefkaarten die Britse soldaten van de legerleiding tijdens de Eerste Wereldoorlog naar huis moesten sturen:

- 1 Er stonden zinnen op voorgedrukt zoals "alles gaat goed", "ik ben ziek maar voel me al beter" en "ik heb wel/niet recentelijk een brief/pakketje ontvangen". Soldaten moesten de zinnen en woorden doorstrepen die niet van toepassing waren.
- 2 Boven de briefkaarten stond "Als er iets anders op deze kaart wordt geschreven, wordt hij vernietigd".

- 4p **14** Leg uit:
- met gegeven 1 welk binnenlands politiek doel met de voorgedrukte briefkaarten moest worden bereikt, en
 - met gegeven 2 welke militaire reden de Britse legerleiding had voor het gebruik van de voorgedrukte briefkaarten.

Gebruik bron 8.

Gé Nabrink geeft kritiek op het organiseren van de tentoonstelling.

- 3p **15** Toon dit aan door:
- aan te geven tot welke politiek-maatschappelijke stroming Gé Nabrink behoort, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
 - een kenmerkend aspect uit de eerste helft van de twintigste eeuw te noemen dat past bij het organiseren van deze tentoonstelling.

Gebruik bron 9.

Deze maatregel past bij 'het in praktijk brengen van het nationaalsocialisme' in Duitsland.

- 3p 16 Toon dit aan door:
- aan te geven dat de maatregel past bij een totalitair systeem, en
 - uit te leggen op welke wijze de maatregel bijdraagt aan het buitensluiten van Joden uit het openbare leven.

Gebruik bron 10.

Met deze prent geeft David Low kritiek weer op zowel het buitenlands beleid van Groot-Brittannië als dat van Duitsland.

- 4p 17 Geef aan, telkens met een verschillende verwijzing naar de prent, welk buitenlands beleid van Groot-Brittannië en welk buitenlands beleid van Duitsland Low bekritiseert.

De in Tsjecho-Slowakije geboren Madeleine Albright (1937-2022) werd minister van Buitenlandse Zaken in de Verenigde Staten.

De volgende gebeurtenissen uit haar leven staan in willekeurige volgorde:

- 1 Albright's Joodse grootouders werden naar vernietigingskampen in Polen gedeporteerd.
- 2 In een interview met *The New York Times* bekritiseerde Albright de beslissing van de Amerikaanse regering om na de terreuraanslagen van 11 september Irak binnen te vallen.
- 3 Kort nadat in Tsjecho-Slowakije een communistisch regime werd geïnstalleerd, emigreerde Albright met haar ouders naar de Verenigde Staten.
- 4 Kort na de val van de Berlijnse Muur ontmoette Albright in Praag familieleden.
- 5 Na de Conferentie van München reisde Albright met haar ouders naar Groot-Brittannië.
- 6 Tijdens de detente schreef Albright een proefschrift over de rol van de pers bij het neerslaan van protesten tegen de Sovjet-Unie in het Oostblok.

- 2p 18 Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Twee gegevens:

- 1 In 1946 voerden de Russen in hun Duitse bezettingszone operatie *Osoawiachim* uit. Duitse laboratoria en fabrieken werden afgebroken en verplaatst naar de Sovjet-Unie. Duitse wetenschappers en technici werden gedwongen te verhuizen naar de Sovjet-Unie.
- 2 In de jaren 1950 keerden veel van de wetenschappers en technici van operatie *Osoawiachim* terug naar de DDR. Ze kregen daar goede banen en mooie huizen.

3p **19** Licht beide gegevens toe door:

- uit te leggen welke rechtvaardiging de regering van de Sovjet-Unie aanvoerde voor operatie *Osoawiachim*, en
- te verklaren waardoor de regering van de DDR de wetenschappers en technici die terugkeerden als helden ontving.

Na de Tweede Wereldoorlog werd in Nederland door de Stichting van de Arbeid overleg georganiseerd tussen werkgevers en werknemers. De Stichting van de Arbeid ondersteunde de geleide loonpolitiek van de regering bij de invoering daarvan. Eind jaren 1950 nam bij de Stichting de steun voor de geleide loonpolitiek af.

3p **20** Verklaar deze verandering door:

- aan te geven welk gemeenschappelijk economisch doel de Nederlandse regering en de Stichting van de Arbeid met de geleide loonpolitiek wilden bereiken, en
- uit te leggen waardoor de Stichting van de Arbeid eind jaren 1950 de geleide loonpolitiek niet langer ondersteunde.

Gebruik bron 11.

In de jaren 1960 is er een gespannen verhouding tussen het Westen en het Oostblok.

4p **21** Toon aan, telkens met een verwijzing naar de bron:

- dat het optreden van de Oost-Berlijnse grensbewakers bijdraagt aan de gespannen verhouding, en
- dat de publicatie van het artikel bijdraagt aan de gespannen verhouding.

Gebruik bron 12.

Een bewering:

Uitspraken zoals die van Gerrit van Dam waren voor actiegroep Dolle Mina een reden om door te gaan met hun acties.

2p **22** Leg deze bewering uit.

Gebruik bron 13.

Stel: je maakt een profielwerkstuk over jongerenculturen in Nederland. Je besluit de bron te gebruiken in het hoofdstuk over de punkbeweging.

- 2p **23** Leg met een verwijzing naar de bron je besluit uit.

In 1983 ontstond in de BRD een grote protestbeweging tegen het plan van de regering om statistische gegevens over de bevolking te verzamelen. De protestbeweging verzette zich hiertegen omdat dit volgens hen zou leiden tot een *Überwachungsstaat*: een staat met een alles controlerende overheid.

- 3p **24** Licht het protest toe door:
- te verklaren waardoor in de BRD de bevolking zich verzette tegen een *Überwachungsstaat*, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect uit de eerste helft van de twintigste eeuw, en
 - het verband aan te geven tussen de start van de digitale revolutie en de zorg van de bevolking over het plan van de regering.

Gebruik bron 14.

George Million maakt deze prent na het uitbreken van de oorlog in voormalig Joegoslavië.

- 2p **25** Geef aan welke kritiek Million weergeeft op de werkwijze van de Europese Unie in dit conflict, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de prent.

In 1997 werden twee van de Oost-Berlijnse grensbewakers die in 1962 Peter Fechter doodschoten (zie bron 11) veroordeeld voor doodslag.

- 2p **26** Leg uit door welke politieke verandering deze veroordeling mogelijk werd.

Moderne tijd

bron 4

Nadat de Fransen in 1794 de slavernij officieel hebben afgeschaft, wordt het in 1802 heringevoerd op het Franse eiland Guadeloupe. Mensen die opnieuw slaafgemaakt worden, komen in opstand en nemen Franse inwoners gevangen. Auguste Lacour, familie van plantage-eigenaren op het eiland, beschrijft hoe de slaafgemaakte Solitude spreekt tegen gevangengenomen Fransen:

Haar haat en woede waren explosief. Ze hield konijnen. Toen een van de konijnen ontsnapte pakte ze een mes, ging het achterna, doorboorde het en hield het omhoog voor de [Franse] gevangenen. "Zo", zei ze, terwijl ze de meest schandelijke scheldwoorden gebruikte, "zal ik jullie ook behandelen."

bron 5

In september 1831 publiceert de abolitionistische krant *The Liberator* een ingezonden brief waarin een slaveneigenaar schrijft:

Uw krant, meneer, kan niet langer worden getolereerd. Persvrijheid kan alleen worden toegestaan waar geprobeerd wordt om de geest van vrije mensen te verlichten, en om mensen die al vrij zijn *echt* gelukkig te maken. Welk recht geeft de grondwet van de Verenigde Staten aan wie dan ook om op te roepen tot verzet van diegenen die door de grondwet zijn erkend als slaaf?

bron 6

In de zomer van 1858 wordt het Britse parlamentsgebouw enkele weken gesloten vanwege stankoverlast door de Theems (de grote rivier in Londen). In Londen gaat het gerucht dat de regering een nieuw parlamentsgebouw wil laten bouwen op een andere plek. Het tijdschrift *Punch* publiceert deze prent met de titel *Vader Theems stelt zijn kinderen voor aan de goede stad Londen*:

De ondertitel van de prent is:

Een ontwerp voor een muurschildering in het nieuwe parlamentsgebouw.

Toelichting:

De vrouw links staat symbool voor Londen. De grote figuur rechts stelt de Theems voor. De figuren die uit de rivier komen stellen de ziektes 'difterie', 'scrofulose' en 'cholera' voor.

bron 7

In de jaren 1880 maakt de Britse fotograaf Samuel Bourne een foto van de *Darjeeling Himalayan Railway*:

Toelichting:

De spoorlijn is meer dan 80 kilometer lang en heeft veertien tussenstations. De trein verbindt het Himalayagebergte met het kustgebied van India.

bron 8

In 1932 schrijft Gé Nabrink over een Indische tentoonstelling in Den Haag met muziek-, dans- en ambachtdemonstraties, Indisch eten en authentieke gebouwen:

Wat getoond wordt is niet het ware beeld van het Nederlandse kolonialisme. De 'Indische Tentoonstelling' is een wanhopige poging het optreden van de Nederlandse bezittende klasse te rechtvaardigen en goed te praten. Denkende arbeiders laten zich niet om de tuin leiden. (...) Niet om beschaving en niet om godsdienst, maar om winst regeert de terreur van de Nederlandse bourgeoisie in Indonesië. Nu en vroeger! De koloniale geschiedenis van Nederland druipt van het bloed. Bloed van een onbeschermd volk, getrapt en gekneveld zonder ophouden van 1600 tot 1932.

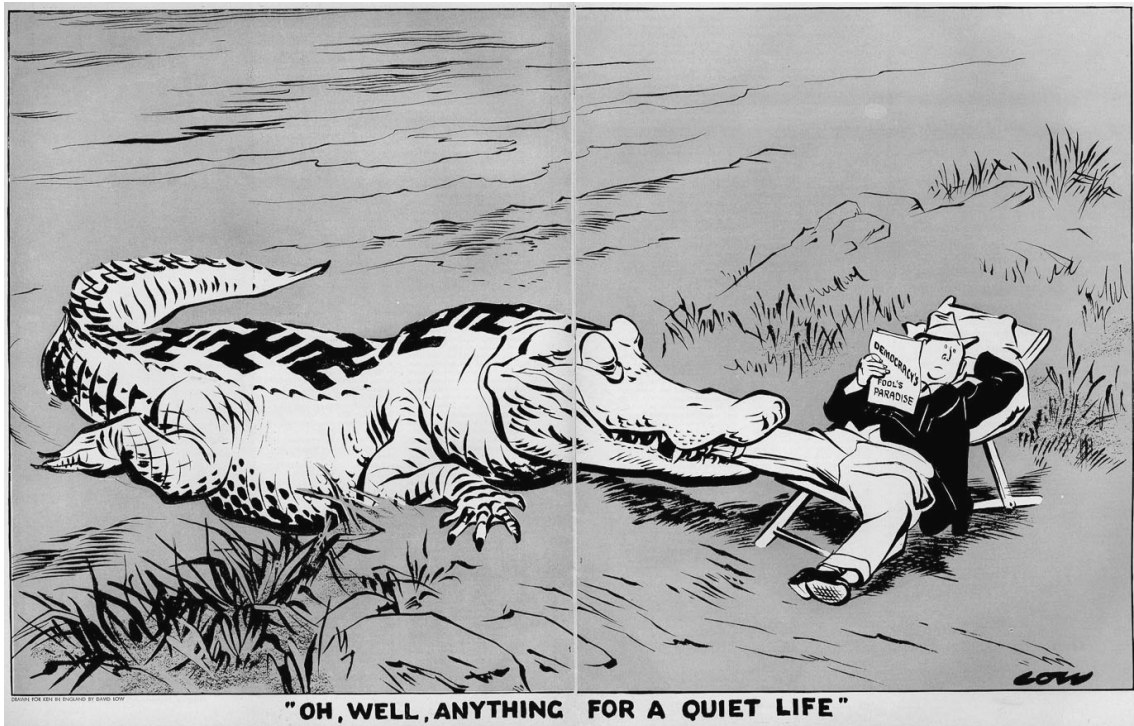
bron 9

Luisse Solmitz is getrouwd met Franz Solmitz, die van Joodse afkomst is. Zij schrijft in 1938 over een maatregel van het Duitse ministerie van Binnenlandse Zaken:

's Avonds kwam de klap die we al verwachtten. Franz werd wit en stil, en toen vertelde hij het nieuws: Duitsers mogen alleen nog Duitse voornamen hebben, waaronder een paar uit een buitenlandse taal. Maar Joden moeten een Joodse voornaam hebben – zoals ik al had voorspeld: "Kijk uit", heb ik gezegd, "ze zullen het gewoon verplicht stellen." En dat is nu gebeurd. En het zijn geen namen als Jonah, Joshua, Benjamin maar afschuwelijke namen, sommige onherkenbaar en andere beledigend. Joden als Franz die al een voornaam hebben moeten er een tweede aan toevoegen: mannen moeten de naam Israel toevoegen en vrouwen de naam Sarah. Ik weet niet wat ik hierop moet zeggen. Op alle officiële correspondentie moet de tweede voornaam worden vermeld – dat betekent ook in het telefoonboek, bij de gemeente en op je bankrekening.

bron 10

Prent van David Low uit november 1938:

Vertaling van de tekst onder de prent:

"Vooruit dan maar, alles voor een rustig leven".

Toelichting:

Op het boek dat de man in zijn hand houdt staat: "Het dwazenparadijs van de democratie".

Op de rug van de krokodil staan hakenkruizen, symbool van het nationaalsocialisme.

bron 11

In augustus 1962 staat in de Britse krant *The Guardian*:

Twee jonge Oost-Berlijnse bouwvakkers, beiden achttien jaar, probeerden de Muur over te klimmen vandaag. Een kwam veilig in West-Berlijn, de ander¹⁾ werd gedood. (...) De Oost-Berlijnse politie die hem had neergeschoten kwam hem niet te hulp. De kreten van de man werden zwakker en stopten ten slotte. Zijn levenloze lichaam werd daarna op de schouders van een communistische politieman gehesen en hij werd weggedragen als een zak aardappels. (...) De groep van honderden toeschouwers [aan de West-Berlijnse kant] groeide uit tot duizenden en er werd over de muur heen "moordenaars" en "bandieten" geroepen naar de drie Oost-Berlijnse bewakers die met hun machinegeweren bij de muur stonden. Communistische politieagenten gooiden toen vier traangasgranaten op de menigte vanuit een raam op de eerste verdieping.

noot 1 De naam van deze jongen is Peter Fechter.

bron 12

Tijdens het debat in 1974 over de 'Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen' zegt kamerlid Gerrit van Dam:

Onze fracties¹⁾ juichen het toe, dat in toenemende mate de vrouw qua opleiding, arbeidsplaats enzovoort, dezelfde kansen krijgt en neemt als de man. Zij juichen het echter evenzeer toe, dat de vrouw in het volle besef van haar verantwoordelijkheid de taakverdeling tussen haar en haar man zo kiest, dat aan het gezin een hogere prioriteit wordt toegekend dan aan het leveren van een rechtstreeks beloonde bijdrage aan het productieproces.

noot 1 Gerrit van Dam spreekt namens drie confessionele partijen.

bron 13

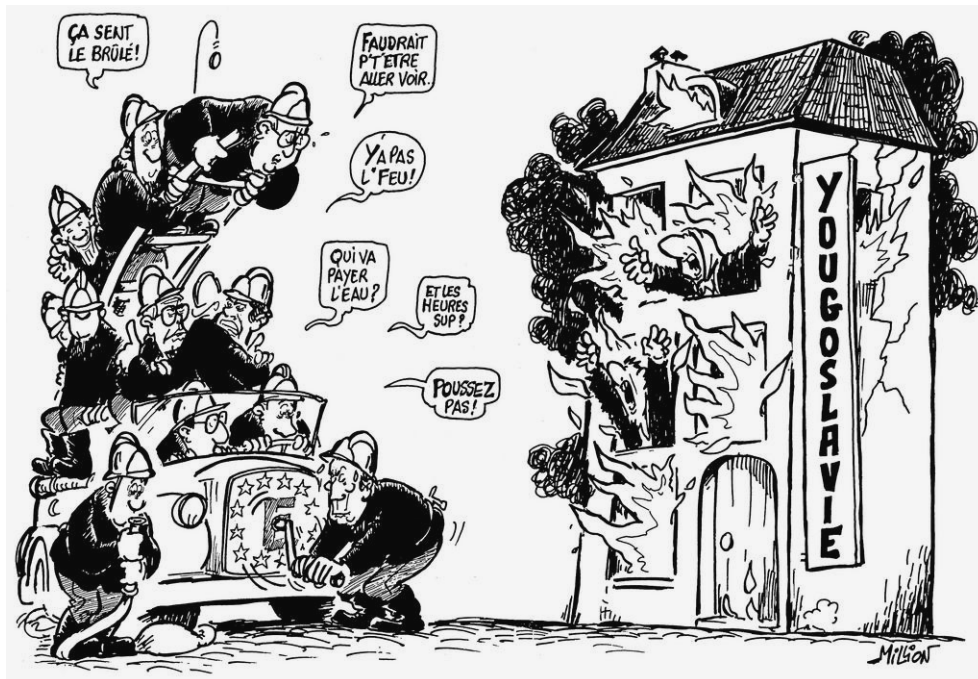
De striptekenaar Robert van der Kroft beschrijft een kerstviering in de jaren 1980 bij het Rotterdamse kunstenaarscollectief Dubio:

Onvergetelijk werd de kerst van 1980. Er werd een kerstboom neergezet in de gemeenschappelijke ruimte, maar natuurlijk zonder burgerlijke kerstballen. Een van de jongeren kwam binnen met een Mercedes-merk, gesloopt van de voorkant van een dure Mercedes¹⁾. (...) Anderen volgden al snel zijn voorbeeld, en binnen een week hing de hele kerstboom vol Mercedes-emblemen. Een letterlijk onbetaalbare kerstversiering!

noot 1 Mercedes-Benz is een luxe automerk, te herkennen aan een stervormig embleem op de motorkap.

bron 14

In 1991 maakt de Franse tekenaar Georges Million deze spotprent:

Toelichting:

Op het huis staat Joegoslavië.

Op de auto staat het logo van de Europese Unie.

Vertaling van de teksten:

Het ruikt naar brand!

We moeten misschien gaan kijken.

Er is geen probleem!

Wie gaat het water betalen? En de extra uren!

Niet duwen!

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.